

Mononukleoosi

Mononukleoosi on viruksen aiheuttama kuumetauti, johon liittyy usein kovaa kurkkukipua ja korkeaa kuumetta. Taudin aiheuttaa Epstein-Barrin virus, joka siirtyy ihmisestä toiseen pisaratartuntana. Tavallisin nuorilla ja tarttuu monesti suutelemalla, josta se on saanut lempinimensäkin (suutelutauti tai pusutauti). Itämisaika on tavallisesti 1-3 viikkoa, mutta voi olla pitempikin. Lähes kaikki sairastavat mononukleosin: Suomessa puolella alle 5-vuotiaista ja miltei kaikilla aikuisilla on veressä vasta-aineita sairastetun infektion merkinä.

Oireet

Pikkulapsilla mononukleoosi voi mennä ohi huomaamatta tai aiheuttaa lievän kuumetaudin. Vanhemmilla potilailla oireet ovat voimakkaammat. Korkeaa kuumetta, niveltulehdusta, lihaskipuja, imusolmukkeiden ja pernan suurenemista. Myös maksatulehdusta esiintyy. Joka kuudennella potilaalla tauti alkaa silmäluomen turvotuksella. Joka kymmenes saa punapilkkuisen ihottuman. Ihottuma puhkeaa lähes aina, jos potilas käyttää sairauden aikana amoksisilliini-antibioottia. Silloin on kyseessä lääkkeiden ja viruksen yhteisvaikutus, ei allergia.

Lääkäri voi tunnistaa tyypillisen mononukleosin taudinkuvan perusteella.

Varmistukseksi voidaan tutkia potilaan verenkuvat tai mononukleosia tunnistava pikatesti. Epäselvissä tapauksissa voidaan määrittää verestä vasta-aineita Epstein-Barrin virukselle. Kurkkukipuisilta mononukleosipotilailta potilailta tutkitaan nieluviljely, koska on tärkeää erottaa mononukleoosi streptokokin aiheuttamasta nielutulehduksesta ("angina").

Hoito

Yleensä mononukleoosi paranee itsestään 1-3 viikon kuluessa. Kuumetta voi kuitenkin kestää jopa 4-6 viikkoa. Epstein-Barrin virukseen sopivaa täsmälääkettä ei toistaiseksi ole ja antibiootit eivät tepsivät virukseen. Joka viidennellä potilaalla on samanaikaisesti mononukleosin kanssa streptokokki-infektio. Sitä hoidetaan joko penisilliinillä tai muulla antibiootilla.

Nuorilla ja aikuisilla mononukleoosi on kova kuumetauti. Alkuun vuodelepo.

Sairausloman pituus on yleensä 1-3 viikkoa. Helpotusta oireisiin saa juomalla vettä tai

mehuja. Nesteyttäminen auttaa kuumeeseen, kurkkukipuun ja ehkäisee elimistön kuivumista. Kuumetta alentamaan ja särkyä helpottamaan otetaan tarvittaessa joko parasetamolia (mm. Panadol tai Para-tabs) tai ibuprofeinia (mm. Burana, Ibumax). Myös suolavedellä kurlaaminen auttaa kurkkukipuun. Sekoita teelusikallinen suolaa lasilliseen lämmintä vettä. Pääosin oireet helpottuvat 10 vrk:ssa, mutta täysi toipuminen saattaa viedä jopa 2-3 kuukautta.

Osalla potilaista perna suurenee. Fyysistä räsitusta ja kontaktilajeja kannattaa välttää jopa 1 kk:n ajan. Suurentunut perna saattaa revetä, siitä seuraa vakava verenvuoto ja välitön sairaalahoidon tarve. Mononukleosispotilasta ei tarvitse eristää taudin leviämisaarasta vuoksi, koska virusta on oireettomillakin henkilöillä. Verta ei pidä luovuttaa 6 kk kuluessa infektiosta, koska virusta voi olla elimistössä pitkäänkin taudin jälkeen.

Huomioitavaa

Jos oireet ovat tyypilliset ja tauti on tunnistettu, lääkäriin ei ole kiirettä. Kuumetta, väsymystä ja lihaskipuja voi hoitaa kotikonstein 1-2 viikon ajan. Keinoja paranemisen jouduttamiseen ei ole.

Kurkkukivun ollessa voimakasta kannattaa varmistaa, että kyseessä ei ole streptokokin aiheuttama tulehdus, johon antibiootti auttaa. Terveystenhoitaja/ sairaanhoitaja tai lääkäri voi tehdä pikatestin vastaanotolla.

Mononukleosis saattaa aiheuttaa jälkitauteja, tosin ne ovat harvinaisia. Jos vointi heikkenee, tulee kovaa vatsakipua tai tulee hyvin voimakasta väsymystä, kannattaa ottaa yhteys lääkäriin.